

Könyvismertetés.

1. *Kleine Texte* für theolog. u. philolog. Vorlesungen und Übungen, herausgegeben von Hans Lietzmann. Bonn A. Marcus und E. Webers Verlag.

2. *Bibliothek der Kirchenväter*. Eine Auswahl patriotischer Werke in deutscher Übersetzung, herausgegeben von O. Bardenhewer, Th. Schermann, K. Weymann. Kemten u. München Verlag der Jos. Kösel'schen Buchhandlung.

A történeti és így az egyháztörténeti tanulmánynak is állandó forrástanulmánnyal kellene kapcsolatosnak lenni. Csak-hogy a források tanulmányozását eddig megnehezítette, hogy nehezen lehetett csak hozzájuk férkőzni. Mostanában ez a munka nagyon meg van könnyítve s különösen a fent idézett két vállalat járult hozzá nagyban, hogy a diák is könnyen hozzájuthat az egyháztörténeti kútfőkhöz.

Az első gyűjtemény eredetileg csak theologiai tanulmány szempontjából fontos apróbb szövegeket bocsátott közre csekély pénzért. De később történeti klasszikus philologiai s német irodalomtörténeti irányban kiszélesedett. Eddig már több mint 100 száma jelent meg, melyek közül röviden csak a következőre akarunk rámutatni. *Klostermann E.* strassburgi tanár „Apocrypha“ cím alatt kiadott több füzetben különböző régi keresztyén iratot, úgy 1. a Péter evang. Péter apokalypsis és kerygma Petri töredékeit (16 l. ára 36 fillér), 2. a héber evang. az ebionita evang. az egypt. evang., a Tamás evang., a Mátéra vonatkozó hagyomány, Fülöp ev-a, Eva ev-a, s az Oxyrhynchuslogia töredékeit (21 l. ára 48 fillér), 3. Agrapha, Josephus szláv darabjait s újabb Oxyrhynchustöredékeket (26 l. 60 fillér), 4. *Harnack A.* kiadja Pál apostol apokrif levelét a laodiceaiakhoz és a korintusiakhoz (23 l. 72 fillér). Megint más füzetekben *Clemen K.* bonni tanár nyújtja az u. n. „Assumptio Mosis“ c. iratot (16 l. 36 fillér), *Lietzmann* jenai tanár a Muratori töredéket s az evangéliomokhoz való monarchianista prologusokat (16 l. 36 fillér). *Lietzmann* egy-egy füzetben kiadja a híres Didachét (16 l. 36 fillér), és a martyrologiákat (18 l. 48 fillér). A nemrég ismeretessé lett Salamonféle ódákat *Ungnad és Stärk* adják ki (40 l. 96 fillér); *Lietzmann* kiadott görög papyrusokat (32 l. 95 fillér), *Stärk* jenai tanár meg kiadta az Elephantineben talált aram papyrusokat

(38 l. 1:56 K), azután régi meg újabb aram papyrusokat német fordításban (73 l. 2:40 K), régi zsidó liturgikus imádságokat (32 l. 1:20 K) és a „Barakoth“ nevű mišnatraktatust (18 l. 72 fillér.)

Említésre méltók még a *liturgiai szövegek*, melyeket *Lietzmann* s mások kiadtak, az assyr-babyloni szövegek német fordítása *Bezoldtól*, régi latin egyházi költészet *Lietzmanntól*, szemelvények *Aquinói Tamás* műveiből *Krebstől*, régi prédikációk pl. *Augustinustól*, *Origenestől* stb.

Még igen sok füzetet említhetnénk még a német irodalom-történethez, a klasszikus philológiához stb. De kiemeljük csak *Götze* régi német nyelvi szótárát (136 l. 4:48 K), melyet *Luther* német iratainak olvasásánál is igen jól lehet használni.

Látni való az itt felsorolt füzetekből, hogy kis terjedelmű, olcsó szövegkiadásokkal van dolgunk, melyeket bárki megszerezhet. A főiskolai studiumban, a semináriumi gyakorlatokban igen jó hasznukat lehet venni, miért is ezen célból az illetékes köröknek a legjobban ajánljuk.

A források tanulmányozásának nagy akadályja azonban ma már az, hogy az eredeti (görög, latin, héber stb.) nyelveket már általában nem értjük meg oly könnyen és jól, mint az előbbi nemzedékek. Azért már a fent ismertetett szövegkiadások közt is találkoztunk fordításokkal. Ezen szükséglet azonban teljesebb kielégítést követel. És ennek meg akar felelni a fent második helyen említett gyűjtemény, az egyházi atyák legfontosabb műveinek német fordítása. Az egész gyűjtemény 60 kötetre van tervezve, egy-egy kötet átlag 500 lap terjedelemben. Ha az egész könyvtárra előfizetünk, a 60 kötet ára 160 mk (192 K), vászonban kötve 210 mk (232 K) vagy félpergamentbe 240 mk (288 K). Egyes kötetek is kaphatók valamivel drágább árban. A gyűjtemény kiadója *Bardenhewer* müncheni theol. tanár, a r. kath. theologia első rangú tekintélye a régi keresztyén irodalom terén. A könyvtár jelességéről már az ő neve is kezeskedik.

Eddig megjelent 15 kötet. Az ezekben lefordított irodalmi művek közt ott találjuk már eddig is *Irenäus* (3., 4. köt.) *Augustinus* (1., 8., 11. köt.) *Tertullianus* (7. köt.) *Eusebius* (9. köt.) *Dionysius Areopagita*, *Gregorius Thanmaturgus* s *Olympusi Methodius* (2. köt.), *Palladius* s *Gerontius* (5. köt.) *Egyptomi Makarius* (10. köt.), *syr költők* (6. köt.) stb. műveit. Előttünk van most a *12.* — *15. kötet*. Ezek közül a *12. kötet* *Aristides* apologiáját, *Justinus* vértanu két védőiratát, a *Diognet-féle* levelet, *Tatianus* és *Athenagoras* iratait tartalmazza (355 l. Ára: 280 mk = 336 K. kötve 360 és 410 mk). A *13. kötet* tartalma: *Athanasius* válogatott iratainak I. kötete, azaz beszédjei az airánusok ellen, levele *Serapionhoz* és levele *Epiktethez* (560 l. Ára: 350 mk = 420 K, kötve 430 és 480 mk). A *14. kötet* megint több író műveinek gyűjteménye. Találhatók benne a legrégebbi martyrologiák, antiochiai *Theophilus*, *Hermins* bölcsész *Minucius Felix* és *Firmibus*

Maternus egyes iratai (370 l. Ára: 280 mk = 336 K, kötve 350 és 410 mk). Végül a 15. kötet Hieronymus válogatott műveinek I. kötetét nyújtja, még pedig a szerzetesi életrajzokat s nekrológiákat, homilitikai és dogmatikai műveket. (573 l. Ára: 270 mk = 324 K, kötve 350 és 4 - mk).

Amint az egyes kötetek egyenkénti árából is láthatni, igen olcsó könyvek az egyházatyák könyvtárának egyes kötetei. S ezért mégsem vásári munka az egész, hanem a legkomolyabb tudományos munka eredménye, mellyel a róm. kath. megint elfoglalja kiváló helyét a patristika terén. S nekünk protestánsoknak semmi okunk, hogy ezen munka gyümölcsét is ne élvezzük. Ellenkezőleg a könyvtár egészére való előfizetés (különösen intézetek, könyvtárak részéről) vagy egyes kötetei megrendelése s tanulmányozása útján áldásait javunkra kell fordítanunk.

r. y.

D. R. H. Grützmacher (Prof. an der Universität Erlangen): Monistische und christliche Ethik im Kampf. A. Deichert'sche Verlagsbuchhandlung, Leipzig (VI. és 68 l. Ára: 160 mk = 192K).

Időnkben az egyházi hit egyik leginkább számbaveendő ellenfele a monizmus. A monizmus az erkölcsstan terén is felvette a harcot a keresztyénség ellen, védekeznie kell. Ily védekező apologetikus munkában igen jó szolgálatot tehet mindenkinek a fentnevezett munka.

A monizmus a keresztyén hit ellen úgy harcol, hogy a keresztyén erkölcsstan hiányait, hibáit, elfedi és ennek helyére saját erkölcsstanát teszi. Szerzőnk ezen monisztikus támadások ellen úgy száll síkra, hogy kimutatja, hogy a dolog érdemére nézve a monizmusnak nincs is elveiből folyó új etikája; az ellenkezőleg sok tekintetben megegyezik a keresztyén erkölcsstannal. De a monizmus nem is fér meg az igazi erkölcsiséggel, mert sem az erkölcsi szabályt, sem a szabadságot, sem az erkölcsi arravalóságot, sem a jó és a rossz ellentétét nem ismeri. Végül pedig egy 3. részben a szerző visszautasítja a monizmus részéről a keresztyén erkölcsstan ellen felhozott ellenvetéseket.

A szerző könyve előszavában ugyan attól fél, hogy sok az idézet a monisták műveiből. Az olvasó valószínűleg hálás lesz neki, hogy a sok monista etikus műveibe oly tanulságos betekintést nyújt és azokat úgy megcáfolja. Mi is a művet melegen ajánljuk szorgalmas tanulmányozásra.

r. y.